

Alex Kussendrager

Armenpenning Roermond is bakenlood van Willemstad

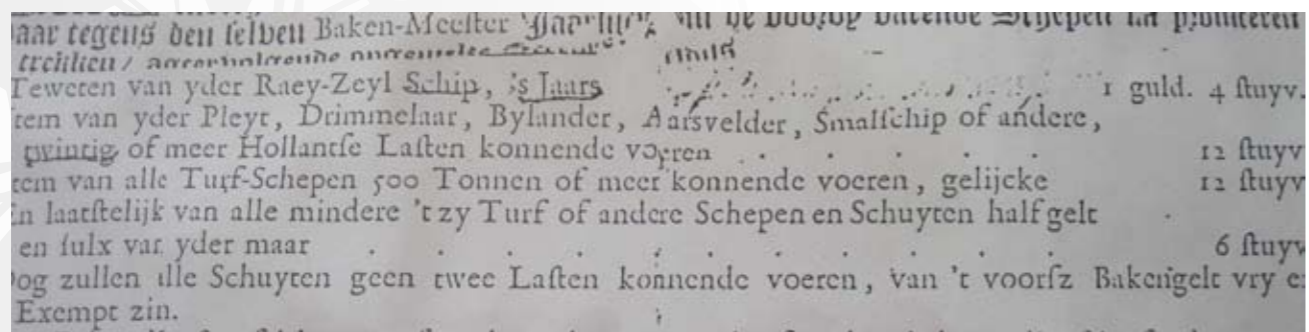

Als verzamelaar van bakenloodjes en armenpenningen blijven er altijd van die puzzelstukjes over welke niet met zekerheid te determineren zijn. Ik denk echter toch weer een bakenloodje aan zijn oorspronkelijke 'thuishaven' toe te kunnen wijzen.

In zijn boek 'Noord-Nederlandsche Gildepenningen Presentie-Kerk- & Armlloodjes van de XVe tot de XVIIIe eeuw' uit 1878 beschrijft L. Minard-Van Hoorebeke onder nummer 485 een armenpenning van 'Rurmonde', (Roermond). De beschrijving hiervan is als volgt: *'De voorzijde voert het gekroonde stadswapenschild / omsloten met eenen parelband. De achterzijde bevat bovenaan de twee eerste letters eener vermaning: WW (wees werkzaam) / daaronder het bedrag der bedeeing ST 12. Onderaan het jaartal 1766. Omrand met een effen bandje.'* Het is voor mij altijd al twijfelachtig geweest of deze loodjes wel iets met Roermond te maken hebben gehad. Rondvraag bij diverse instanties of zij het afgebeelde wapen kenden hadden helaas geen resultaat. Het is opvallend dat veel van dit type loodjes in Waspik en omgeving gevonden zijn. Hierdoor had ik in eerste instantie het idee dat ze misschien 'ergens' in Zeeland in gebruik waren geweest.

Van de loodjes met de letters WW (www.loodjes.nl/CZS.html) ken ik ondertussen meer dan 40 exemplaren, lopend van 1717 t.m. 1803. Veel van deze loodjes zijn gevonden rond Waspik, maar ze komen ook voor uit Meppel, Utrecht en Bergum. Na ongeveer 1810 werden de letters WW vervangen door WS (www.loodjes.nl/CZT.html). Hiervan ken ik 14 exemplaren, van 1816 t.m. 1832 o.a. gevonden in Waspik, Joure en op Tholen. Bij mijn speurtocht naar de oorsprong van de loodjes met de tekst SAS (zijn deze echt van Sas van Gent of zijn ze misschien van Strijen Sas?) stuitte ik op een artikel van Leon Krijnen, 'De enige Vuurtoren' wat mij weer verder bracht met mijn speurtocht. Dankzij Hugo Snel kreeg ik een stuk onder ogen waarin stond dat op '2 Mey 1716' op het stadhuis van Willem Stad een 'Instructie en Ordonnantie' getekend is over het verpachten van de vuurbaak staande buiten de Waterpoort!

In dit stuk staan zeer bruikbare details zoals:

Teweten van yder Raey-Zeyl Schip 's Jaars	1guld. 4 stuyv.
Item van yder Pleyt, Drimmelaar, Bylander, Aarsvelder, Smalschip of andere, twintig of meer Hollantse Lasten konnende voeren	12 stuyv.
Item van alle Turf-Schepen 500 Tonnen of meer konnende voeren, gelijke	12 stuyv.
En laatstelijk van alle mindere 't zy Turf of andere Schepen en Schuyten halfgelt en sulx var. yder maar	6 stuyv.
Dog sullen alle Schuyten geen twee Lasten konnende voeren, van 't voorz Bakengelt vrij en Exempt zin.	

De hierboven genoemde bedragen stemmen precies overeen met de waardes welke op de loodjes staan, namelijk 24, 12 en 6 stuivers. Na 1800 komen er ook nog waardes voor van 18 Stuivers. Opvallend is dat de vier loodjes met de waarde van 24 stuivers gevonden zijn in het buitenland, namelijk in een Nederlands scheepswrak (W27) welke voor de kust van Gdansk is vergaan (hierover binnenkort een artikel in Detector magazine van mijn hand) en in Canterbury, Engeland.

Aan de andere kant is het ook weer niet zo vreemd dat de betere schepen gebruikt werden voor het vervoer naar en van het buitenland.

Nu nog de letters WW zien te verklaren
Op een gravure van Gaspar Bouttats uit 1675 'Gezicht op Willemstad' is een stadswapen afgebeeld met zelfs drie W's. Deze drie W's komen ook voor op stadsplattegronden van Boxhorn en Blaue.

Er is nog een andere aanwijzing. Eerst hing de vlag van de Markies van Bergen op Zoom, Jan IV van Glymes nog in top op de schepen, maar de Willemstadse beurtschippers hadden van prins Maurits het recht gekregen een blauw-wit-blauwe vaan te voeren met daarin de letters WW.

Op een gravure van B. Peeters (1614-1652) is in de verte een zeilschip te zien aan het havenhoofd met in de top een vlag met drie W's.

Het wapen van Willemstad uit die tijd bestaat uit een klimmende leeuw die het wapen van Van Glymes (de vroegere markies van Bergen op Zoom) ophoudt met daaronder drie schuinkruisjes. Een nogal ingewikkeld wapen dat onmogelijk gebruikt kon worden op een klein loodje.

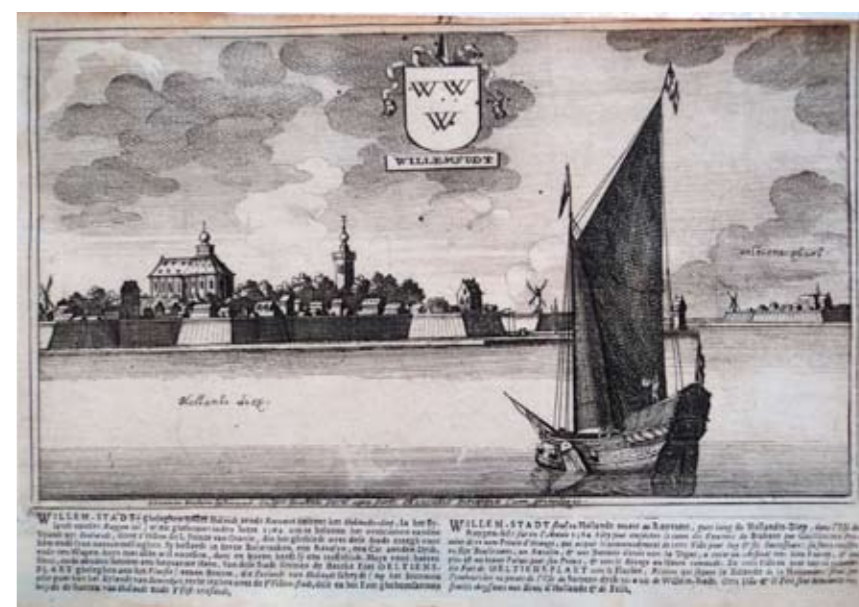
Op een kleine bodebus (waardeteken voor stadsbode) uit 1587 staat het vereenvoudigde wapen, een naar links kijkende horizontale leeuw, zoals op de bakenloodjes maar wel met drie schuinkruisjes.

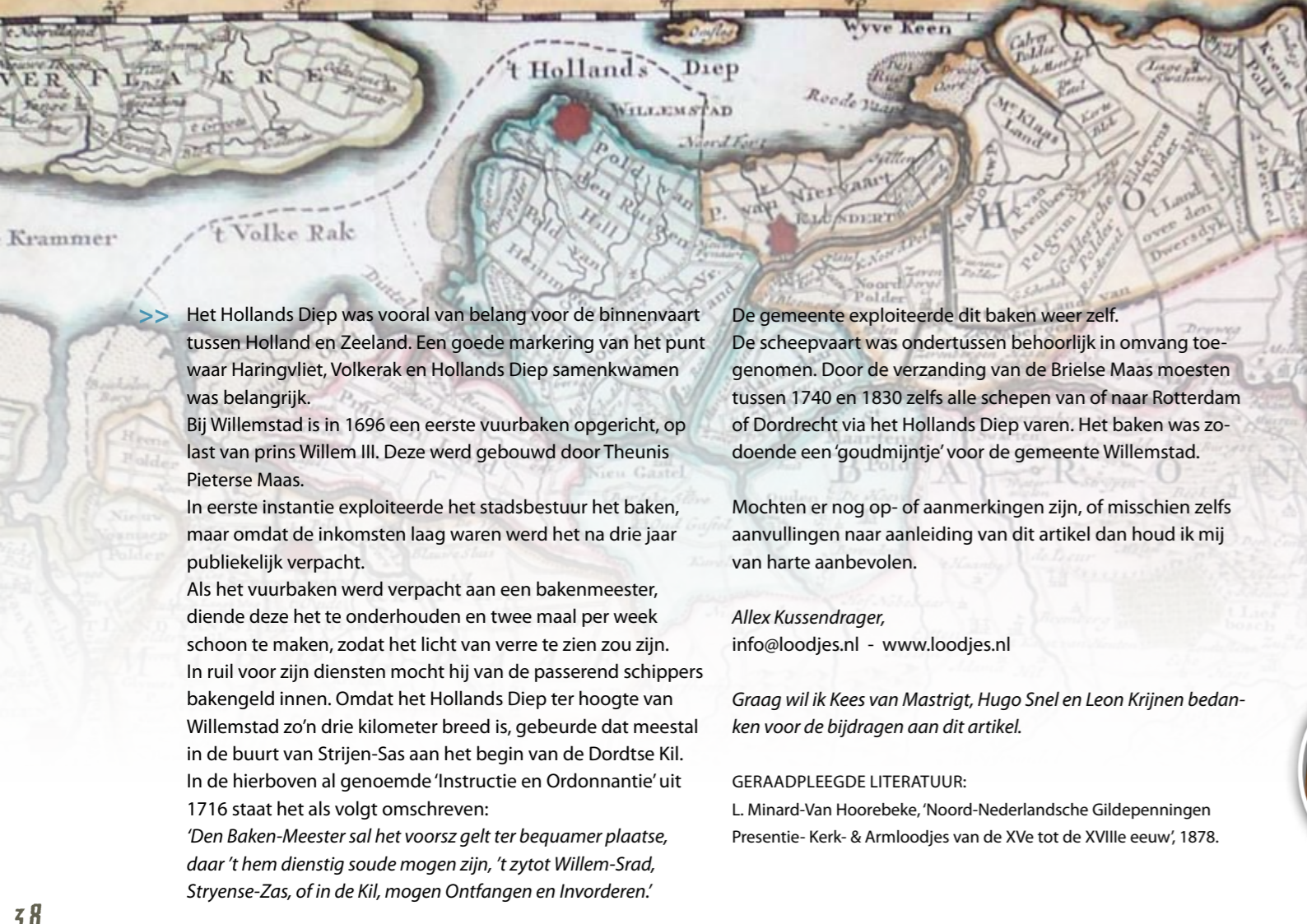
Op het bakenloodje kon onmogelijk het gehele wapen van Willemstad worden afgebeeld. Het is vereenvoudigd met

naast de leeuw binnen het kader nog aan weerszijden drie tekens, moeilijk te onderscheiden, maar mogelijk aan de ene kant drie schuin kruisjes en aan de andere kant drie malieën (ruitjes) uit het Van Glymeswapen.

De 'Heemkundekring de Willemstad' bezit nog een oud linnen zakje met een aantal loodjes uit 1832 afkomstig van de voormalige gemeente Willemstad. Willemstad lag tot 1795 in Staats-Brabant, daarna in Bataafs-Brabant en nu in Noord-Brabant.

Gravure van Willemstad door Casper Bouttats 1675.

>> Het Hollands Diep was vooral van belang voor de binnenvaart tussen Holland en Zeeland. Een goede markering van het punt waar Haringvliet, Volkerak en Hollands Diep samenkwamen was belangrijk. Bij Willemstad is in 1696 een eerste vuurbaken opgericht, op last van prins Willem III. Deze werd gebouwd door Theunis Pieterse Maas. In eerste instantie exploiteerde het stadsbestuur het baken, maar omdat de inkomsten laag waren werd het na drie jaar publiekelijk verpacht. Als het vuurbaken werd verpacht aan een bakenmeester, diende deze het te onderhouden en twee maal per week schoon te maken, zodat het licht van verre te zien zou zijn. In ruil voor zijn diensten mocht hij van de passerend schippers bakengeld innen. Omdat het Hollands Diep ter hoogte van Willemstad zo'n drie kilometer breed is, gebeurde dat meestal in de buurt van Strijen-Sas aan het begin van de Dordtse Kil. In de hierboven al genoemde 'Instructie en Ordonnantie' uit 1716 staat het als volgt omschreven: *'Den Baken-Meester sal het voorsz gelt ter bequamer plaatse, daar 't hem dienstig soude mogen zijn, 't zytot Willem-Srad, Stryense-Zas, of in de Kil, mogen Ontfangen en Invorderen.'*

De gemeente exploiteerde dit baken weer zelf. De scheepvaart was ondertussen behoorlijk in omvang toegenomen. Door de verzanding van de Brielse Maas moesten tussen 1740 en 1830 zelfs alle schepen van of naar Rotterdam of Dordrecht via het Hollands Diep varen. Het baken was zodoende een 'goudmijntje' voor de gemeente Willemstad. Mochten er nog op- of aanmerkingen zijn, of misschien zelfs aanvullingen naar aanleiding van dit artikel dan houd ik mij van harte aanbevolen.

Allex Kussendrager,
info@loodjes.nl - www.loodjes.nl

Graag wil ik Kees van Maastricht, Hugo Snel en Leon Krijnen bedanken voor de bijdragen aan dit artikel.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR:
L. Minard-Van Hoorebeke, 'Noord-Nederlandsche Gildepenningen Presentie- Kerk- & Armlodjes van de XVe tot de XVIIIe eeuw', 1878.

In 1722 werd een nieuw vuurbaken gebouwd. Het had een lantaarn, voorzien van glazen, met een met lood beklede kap.

Nieuwe gezichten zijn altijd welkom!

Amateurs gezocht!

De DDA is een vereniging voor amateurs, maar ook dóór amateurs. De vereniging draait op vrijwilligers met passie voor de hobby.

We zijn specifiek op zoek naar vrijwilligers (m/v) als:

Penningmeester - bestuursfunctie, enige boekhoudkundige ervaring is wel handig.

EHBO-er en/of BHV-er - voor de ledendagen (deelname aan de zoekwedstrijd is dan gratis).

Medewerker - voor de ledendagen.

Voor meer info kun je mailen naar: voorzitter@detectoramateurl.nl.

Coördinator determinatieteam - op ledendagen en determinatiedagen, alsmede voor de Vraagbaak in het Detectormagazine.

Uitwerken determinaties voor het Detectormagazine.

Enige kennis en ervaring op het gebied van metaalvondsten is een pré.

Voor meer info kun je mailen naar: redactie@detectoramateurl.nl.

38

Noteer alvast in je agenda!

LEDENDAG 22 NOVEMBER IN DE

BETUWE

MIDHOLLAND DECTOREN
als service telt!

WILHELM BOS • GSM : 06-21 885 695 • WEB : DETECTOR.NL • MAIL : INFO@DETECTOR.NL
ZWALUW 15 • 3752 NW BUNSCHOTEN